

NOVĚ PROHLÁŠENÉ NEMOVITÉ KULTURNÍ PAMÁTKY NA ÚZEMÍ HL. M. PRAHY V ROCE 2022

Budova Ministerstva průmyslu a obchodu, čp. 1039, Praha 1-Staré Město, Na Františku 32, Revoluční 27, Řánskovka 7, Klášterská 2

Monumentální administrativní budova byla navržena v letech 1925–1928 Josefem Fantou v pozdním novoklasicistním stylu se secesními prvky. V letech 1928–1932 ji realizovala stavební firma Antonína Belady. Jedná se o součást komplexu ministerských budov postavených při vltavských nábřežích, které měly důstojně reprezentovat vládní instituce nově vzniklé Československé republiky. V době purismu, rondokubismu a funkcionalismu měl poněkud zastaralý neoklasicismus vyjádřit solidnost, tradici a významnost úřadu mladého státu. Po ministerstvu obchodu (a Patentním úřadu) budova sloužila též ministerstvům těžkého hutnictví, strojírenství a průmyslu. V současnosti představuje sídlo Ministerstva průmyslu a obchodu.

Vícekrídový rozsáhlý komplex uzavírá dva vnitřní dvory, budova vrcholí výraznou prosklenou kupolí. Kamenné fasády jsou provedeny v žule a pískovci s množstvím alegorických figurálních soch, reliéfů a dalších dekorativních prvků. Na této neobyčejně velkolepé plastické výzdobě se podílela řada umělců, z nichž mezi nejvýznamnější patří Čeněk Vosmík či Josef A. Paukert. Rozsáhlému interiéru s reprezentačními prostory dominuje hlavní oválná schodišťová dvorana prosvětlená zmíněnou vrcholovou kupolí. V objektu je dochována bohatá uměleckořemeslná výzdoba a původní vybavení včetně pozoruhodných dřevěných a kamenných obkladů.

Obr. 1. Praha 1-Staré Město, čp. 1039, budova Ministerstva průmyslu a obchodu od severovýchodu ze Štefánikova mostu (foto L. Bartoš, 2022).

Návrh na prohlášení za kulturní památku byl zpracován v rámci vyhodnocení významných, dosud neprohlášených ministerských a jiných veřejných budov v Praze, vytipovaných v souvislosti se 100. výročím vzniku ČSR 1918–2018. Budova Ministerstva průmyslu a obchodu byla prohlášena za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 10. 5. 2022 (nabylo právní moci 28. 5. 2022) a zapsána do Ústředního seznamu kulturních památek (ÚSKP) pod rejstříkovým číslem (r. č.) 106929 (obr. 1).

Frühweinovský dům, čp. 452, Praha 2-Nové Město, Na Slupi 2a, Horská

Tzv. Frühweinovský dům, pojmenovaný podle majitelů či nájemců z pražské patricijské rodiny Frühweinů, představuje doklad pozdně barokního reprezentativního měšťanského domu s hodnotnou klasicistní úpravou, doplněného hospodářským křídlem s dílnami. Jedná se o nárožní jednopatrový dům situovaný na křižování ulic Na Slupi a Horská. K dopravně značně vytížené komunikaci Na Slupi je orientován pouze svou kratší boční fasádou, hlavní část průčelí je umístěna ve svahu podél vedlejší ulice Horská a z druhé strany obrácena do přilehlého dvora. Ačkoliv dům je z dálky viditelný a rozpoznatelný svou, ve svém okolí netypickou, mansardovou střechou,

v bezprostřední blízkosti je částečně zastíněn nízkou přístavbou v oplocení. Tato přístavba je posledním pozůstatkem někdejší výrobní budovy koželužny z 2. poloviny 19. století.

Předmětný dům, na místě starší zástavby a se starším jádrem z konce 18. století, je spolehlivě doložen k roku 1802 jako klasicistní jednopatrová stavba s klenutou stájí a vozovnou, zastřešená mansardovou střechou. Zadní severovýchodní část dnešního objektu se sedlovou střechou,

částečně zalomená podle uliční čáry ulice Horské, byla přistavěna později, kolem poloviny 19. století. Celý objekt se dochoval v pozoruhodně kompaktní podobě do dnešní doby, byť se na něm podepsaly roky zanedbané údržby i některé stavební úpravy v 60. letech 20. století. V posledních letech probíhá celková rekonstrukce.

Fröhweinovský dům byl prohlášen za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 16. 3. 2022 (nabylo právní moci 1. 12. 2022) a zapsán do ÚSKP pod r. č. 106980 (obr. 2).

Obr. 2. Praha 2-Nové Město, čp. 452, Fröhweinovský dům. **A** – pohled od jihozápadu z ulice Na Slupi; **B** – od severovýchodu z Horské ulice (foto J. Baláček, 2023).

Výtopna Zlíchov, čp. 2588, Praha 5-Smíchov, Ke Sklárně 4

Výtopna Zlíchov se nachází v jižním cípu rozsáhlého Smíchovského nádraží, které prochází velkými změnami a další zásadní proměny ho ještě čekají. Zlíchovská výtopna tak představuje jednu z nejstarších – a zároveň jednu z mála dosud dochovaných původních – částí tohoto železničního komplexu. Počátky její výstavby spadají do 70. a 80. let 19. století v souvislosti se zahájením provozu Pražsko-duchcovské dráhy. Zásadní změnu a rozvoj přineslo působení bruselské mezinárodní společnosti Compagnie internationale des wagons-lits (CIWL), která v letech 1920–1949 zajišťovala v Československé republice provoz spacích a jídelních vozů (v Evropě vypravovala mj. i legendární Orient expres). Společnost CIWL využívala zlíchovskou výtopnu pro údržbu a revizi svých vozů. Proto mezi lety 1920–1930 došlo k výraznému stavebnímu rozšíření

Obr. 3. Praha 5-Smíchov, čp. 2588, Výtopna Zlíchov. **A** – pohled od jihovýchodu; **B** – pohled od severovýchodu (foto J. Baláček, 2023).

celého areálu. Po roce 1951 se provozovatelem stala nedaleká Vagónka Tatra Smíchov, později začleněná do společnosti ČKD Tatra, a prostory výtopny sloužily jako její prototypová dílna. Tato éra je spojena mj. se slavnými a úspěšnými tramvajemi typu T3 či s výrobou jednotek EMU 89.0 pro Tatranskou elektrickou železnici. Provoz vlakových dílen pod správou ČSD se do objektu navrátil po roce 1970.

Stagnující areál byl roku 1999 pronajat občanskému sdružení Výtopna Zlíchov, které se zaměřuje na renovaci a údržbu parních lokomotiv i dalších historických kolejových vozidel a vozů. Prostory výtopny s umístěnými historickými exponáty jsou příležitostně zpřístupňovány veřejnosti. Unikátně dochovaná stavba se stala místem živé železniční historie Prahy a v podstatě tak dále slouží svému původnímu určení. Areál sestává ze dvou souběžných, převážně hrázděných hal, zahrnujících i nejstarší zděné jádro původní výtopny. Na styku obou hal vystupuje věžovitá nástavba vodárny s dochovanými nýtovanými vodními nádržemi. Soubor doplňují přístavby dalších provozních prostor (dílny, kovárna aj.) a cihelná trafostanice. Výtopna Zlíchov je reprezentativním zástupcem typových užitkových staveb železničního stavitelství 19. a 20. století. Historicky má úzkou souvislost s působením významných společností a podniků. V dané lokalitě zároveň zůstává jednou z mála hmatatelných připomínek pozoruhodné minulosti celého širšího, dynamicky se proměňujícího areálu Smíchovského nádraží.

Přiznání statusu kulturní památky pro výtopnu Zlíchov je výsledkem dlouholetého úsilí, opakovaných podnětů k prohlášení za kulturní památku i proměn záměrů souvisejícího dopravního řešení v jejím bezprostředním okolí. V letech 2005 a 2014 řízení skončila zamítavými rozhodnutími Ministerstva kultury, teprve až závěr roku 2022 (rozhodnutí nabylo právní moci 10. 12. 2022) přinesl finální úspěch zápisu výtopny do ÚSKP pod r. č. 106985 (obr. 3).

Vrátnice a stodola v areálu zámku Veveslavín, čp. 1 (doprohlášení za kulturní památku), Praha 6-Veveslavín, Veveslavínská, Nad Hradním potokem, U Zámečku

Budova vrátnice a stodola v areálu zámku Veveslavín dosud neměly – na rozdíl od většiny ostatních objektů – status kulturní památky. Proto byl v roce 2018 podán návrh na jejich doprohlášení za kulturní památku. Zámek ve Veveslavíně vznikl v první polovině 18. století pravděpodobně na místě staršího dvora. Autorství barokní novostavby asi z let 1730–1750 je přisuzováno Kiliánu

Obr. 4. Praha 6-Veveslavín, zámek Veveslavín. **A** – vrátnice při vstupu do areálu, pohled od východu; **B** – stodola v jihozápadní části areálu, pohled od severovýchodu (foto P. Havlík, 2018).

Ignáci Dientzenhoferovi. Zámecký areál doznal dalších úprav v průběhu 19. a 20. století (mj. novobarokní přístavby zámku, odstranění většiny hospodářských budov, novostavby samostatných pavilonů a vily v zámeckém parku zejména v souvislosti s provozem sanatoria). Historie zámku je spojena s mnoha významnými osobnostmi. Často je připomínán zdejší údajný (nedoložený, spíše legendický) pobyt pruského krále Fridricha II. v době obléhání Prahy v roce 1757. Slavná etapa využití zámeckého areálu je spjata s lékaři-bratřenci Leem Kosákem (*1874–†1944) a Oskarem Fischerem (*1876–†1942), kteří jako noví majitelé přistoupili od roku 1908 ke stavebním úpravám a zahájili zde provoz sanatoria pro choroby nervové a duševní. Oskar Fischer byl významným vědcem a psychiatrem se zásadním podílem na výzkumu a popsání onemocnění mozku, později nazvaného „Alzheimerova choroba“. V roce 1918 byla ve zdejším sanatoriu hospitalizována manželka prezidenta republiky Charlotta Garrigue Masaryková (*1850–†1923). Po druhé světové válce sloužil areál provozu pneumologické kliniky, později i dalším zdravotnickým zařízením.

Obr. 5. Praha 6-Veleslavín, areál zámku Veleslavín od jihozápadu, vlevo vrátnice, vpravo stodola, v pozadí zámecká budova (foto J. Baláček, 2019).

Předmětná vrátnice u vstupu do areálu pochází z 80. let 19. století, kdy vznikla jako tzv. domek portýra; později byla upravena pro byty zaměstnanců. Stodola nepravidelného obdélného půdorysu tvoří současnou jihozápadní hranici areálu. Jedná se o rozměrnou, původně dvoumlatou stodolu se sedlovou střechou. Interiér byl postupně adaptován a dispozičně značně upraven. Stodola představuje v zásadě jediný doklad o existenci staršího dvora a hospodářského zázemí zámku.

Zámecký areál ve Veleslavíně nemá od roku 2018 náležité využití a jeho další osud je prozatím nejistý. V posledních letech se razantně rozrůstá i nová výstavba v bezprostředním okolí.

Vrátnice a stodola byly prohlášeny za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 6. 12. 2022 (nabylo právní moci 24. 12. 2022) a zapsány do ÚSKP v rámci stávající kulturní památky areálu zámku Veleslavín r. č. 40548/1-1527 (obr. 4, 5).

Husův sbor, čp. 967, Praha 10-Vršovice, Vršovické náměstí 1, Moskevská 34, Na Kovárně 1

Husův sbor Církve československé husitské byl postaven podle projektu architekta Karla Truksy v roce 1930. Modernisticky řešená budova, komponovaná v konstruktivistickém duchu s funkcionalistickými detaily, je pozoruhodná také svou vnitřní konstrukcí, na niž byla použita technologie předpjatého betonu. Stavba tohoto typu byla dokonce jednou z prvních na území Prahy. Sbor je rovněž atypický svou mohutnou čtyřbokou věží s výrazným detailem prosklené krychlové části sloužící jako podstavec symbolu kalicha s křížem. Stavba byla od počátku pojednána jako multifunkční, kromě vlastní bohoslužebné síně měla i další využití (kolumbárium, byty pro farníky, prostory pro Vršovickou záložnu, lidový peněžní ústav založený občany města Vršovic, a také velkoryse koncipovaný divadelní sál). Zachované prostory nedávno rekonstruovaného divadelního sálu (mj. s původní protipožární kovovou oponou) představují pozoruhodný doklad kulturního využití

Obr. 6. Praha 10-Vršovice, čp. 967, Husův sbor od severovýchodu z Moskevské ulice (foto K. Houšková, 2023).

primárně církevního objektu. Budova Husova sboru, dochovaná ve značně autentické podobě s řadou uměleckořemeslných prvků, tvoří výraznou urbanistickou dominantu v prostředí výstavných vršovických činžovních domů.

Husův sbor, postavený ve stylu české moderny s prvky konstruktivismu a funkcionalismu, je architektonicky, urbanisticky i konstrukčně vysoce kvalitním dílem české meziválečné architektury a zároveň hodnotným příkladem solitérní víceúčelové sakrální stavby.

Husův sbor ve Vršovcích byl prohlášen za kulturní památku rozhodnutím Ministerstva kultury ze dne 1. 2. 2022 (nabylo právní moci 23. 2. 2022, zároveň byly prohlášeny tři movité kulturní památky původního mobiliáře objektu) a byl zapsán do ÚSKP pod r. č. 106902 (obr. 6).

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE

Ministerstvo průmyslu a obchodu

LUKEŠ, Zdeněk: Praha moderní : Velký průvodce po architektuře 1900–1950 : Historické centrum. Praha–Litomyšl 2012, 48.

MUK, Jan / LIBAL, Dobroslav / KOBERSKÁ, Ludmila ET AL.: Čp. 1039, Staré Město. (= Praha : Stavebně historický průzkum; pasportizace SÚRPMO), Praha 1987, strojopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.

ŠVÁCHA, Rostislav: heslo Čp. 1039/I : Býv. ministerstvo obchodu. In: Pavel Vlček (ed.) et al., Umělecké památky Prahy : Staré Město, Josefov. Praha 1996, 528–529.

Frühweinský dům

CARVANOVÁ, Marie: heslo Čp. 452/II : Dům „Frühweinský“. In: Růžena Bařková (ed.) et al., Umělecké památky Prahy : Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998, 335–336.

MUK, Jan / LIBAL, Dobroslav / MUKOVÁ, Jiřina / LANCINGER, Luboš: Čp. 452, Nové Město. (= Praha : Stavebně historický průzkum; pasportizace SÚRPMO), Praha 1986, strojopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.

MUKOVÁ, Jiřina / BLÁHA, Václav: Stavebně historický průzkum : Čp. 452, Nové Město. Praha 2018, rukopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.

Výtopna Zlíchov

BERAN, Lukáš / VALCHÁŘOVÁ, Vladislava (eds): Pražský industriál : Technické stavby a průmyslová architektura Prahy : průvodce. Praha 2007, 159.

OUTRATA, Jan Jakub: Nádraží Praha-Smíchov. In: Hana Hlušíčková (ed.) et al., Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. (P–S). Praha 2003, 233–235.

POLÁK, Milan / BRONCOVÁ, Dagmar: Praha a železnice : Nádraží, nádražička a zastávky. Praha 2005, 183–187.

Zámek Veveslavín

HŮRKOVÁ, Ludmila: heslo Čp. 1/XIX, 83/XIX, 84/XIX, 139/XIX, Veveslavín. In: Dalibor Prix (ed.) et al., Umělecké památky Prahy : Velká Praha (M–Ž). Díl 2 (Veslavín – Žižkov). Praha 2017, 847–852.

STAŇKOVÁ, Jaroslava / HURIN, Martin / STANĚK, Jaroslav: Pražské zámky, záměčky a usedlosti. Praha 2008, 206–207.

Husův sbor

BRONCOVÁ, Dagmar ET AL.: Praha 10 křížem krájem. Praha 2006, 68.

HRUBEŠ, Josef / HRUBEŠOVÁ, Eva: Pražské domy vyprávějí... IV. Rostoky u Prahy 1999, 132–136.

SVOBODOVÁ, Markéta: heslo Čp. 967/XIII, Vršovice, Husův sbor. In: Dalibor Prix (ed.) et al., Umělecké památky Prahy : Velká Praha (M–Ž). Díl 2. (Veslavín – Žižkov), Praha 2017, 1147–1148.

VÝRUT, Karel: Kapitoly z pražské historie. Pelhřimov 2001, 46–47.

Jan Baláček, Kateřina Houšková